

Ми з природою єдині.

Григійр Тютюнник

«Бушля»

Девіз уроку:

**Ми
всі господарі природи,
тож збережімо її.**

Розучування лічилки

**Летіла лелека,
Летіла здалека,
Та й сіла на хаті
Зірки рахувати.
Не їла, не спала,
Всю ніч рахувала,
А вдосвіта збилась,
Зоря покотилась,
Упала додолю
На піжмурці в колу.**

Робота над чистомовкою

**Ила-ила-ила - хмара сонечко
закрила.**

Ім-ім-ім - прокотився грім.

Ощ-ощ-ощ - припустив дощ.

Ці-ці-ці - риби у ріці.

Ка-ка-ка - прилетіла лелека.

Щу-щу-щу - раді всі дощу.

Відгадайте загадки

**Має він важку роботу:
Ходить, бродить по болоту
І шукає жабенят
Для маленьких пташенят.
(.....)**

**Довгі ноги, довгий ніс,
По болоту ходить скрізь,
Хату на хаті має,
Жабам рахунок знає. (.....)**

Інформація про птаха

Лелека білий (лат. *Ciconia ciconia*) — птах родини лелекових, ряду лелекоподібних.

Окрім науково прийнятої назви, у цього птаха безліч народних назв: чорногуз, бусол, бусел, бусько, бузько, бусьок, бузьок, боцюн, боцян, гайстер.

Лелека — птах розміром від 80 до 100 см довжиною, розмахом крил 200—220 см та вагою від 2,5 до 4,5 кілограмів. Забарвлення пір'я біле, за винятком махових пір'їн на крилах, які мають чорне забарвлення. Коли крила птаха складені, то махові пір'їни покривають задню частину тіла, звідки і походить назва — чорногуз. Дзьоб та ноги чорногуза червонясті й довгі. Птахи спілкуються клацанням дзьоба. Лелеки харчуються переважно дрібними тваринами — дощовими черв'яками, комахами, жабами, мишами, рибами. Поселяється білий лелека на відкритому ландшафті — луки, болота, пасовища; охоче селяться в населених пунктах. Білий лелека — перелітний птах. У серпні зграї, керуючись інстинктом, починають тягнутися на південь.

Легенда про лелеку.

Є одна легенда, що Бог зібрав усіх гадюк, вужів, отруйних комах у мішок і звелів чоловікові кинути його в море, але ні в якому разі не розв'язувати. Чоловік не витримав, розв'язав мішок, а звідти всі гади і виповзли. Тоді Бог перетворив того чоловіка на лелеку, щоб він зібрав усіх отих жаб, гадюк і вужів.

Робота над скоромовкою.

**Летіла лелека,
заклекотіла до лелеченят.**

Тема уроку:

Ми з природою єдині. Григор Тютюнник "Бушля"

Мета уроку:

- ✧ **ознайомити учнів з красою і своєрідністю творів Григора Тютюнника;**
- ✧ **вдосконалювати навички свідомого виразного читання прозових творів;**
- ✧ **розвивати спостережливість, творчу уяву, здатність сприймати звукові словесні образи, емоційно реагувати на художнє слово;**
- ✧ **виховувати любов до природи.**

Ознайомлення із життєвим і творчим шляхом Григора Тютюнника.

Григiр Михайлович Тютюнник народився 5 грудня 1931 р. в с.Шилiвка Зiнькiвського району на Полтавщинi.

На 49 рокiв життя доля приготувала Григору багато випробувань, починаючи з раннього дитинства. Голод 33-ого не обминув i Тютюнникiв – забрав старенького дiдуса, а пiвторарiчний хлопчина перестав ходити, говорити, навiть смiятися.

Григiр Тютюнник

(1931—1980)

Коли Григору було 6 років, він залишився без батька. Але усе своє життя письменник з теплотою і ніжністю згадував його. Хлопчика забрав до себе жити батьків брат. Під опікою дядька і його дружини почав майбутній письменник свою освіту.

Почалася Велика Вітчизняна війна, знову голод. В автобіографії письменник згадував: «Я їв тоді картопляну зав'язь, жолуді, пробував конину». В одинадцять років хлопчик пішки пішов додому з Донбасу на Полтавщину, у своє село Шилівка. Добирався два тижні, довелося від голоду навіть просити милостиню. А вдома, хату в якій жили Тютюнники, зруйнувала бомба, і вони опинилися в чужих людей.

Потім було навчання у ремісничому училищі м. Зінькова, куди Григір пішов тому, що там давали сяку-таку одежину і 700 г глевкого хліба в день. Цей хліб допоміг вижити їм з мамою у сорок сьомому році. А потім ще важка хвороба – туберкульоз легенів. Всі ці випробування тягарем лягли на його зболену душу.

У своєму щоденнику Григір Тютюнник писав: " Оповідання - найближче до поезії, до почуття завжди працюю над над почуттями, що живуть навколо мене і в мені". Саме тому, твори цього митця надзвичайно цікаві. Їхні герої викликають почуття і сміх, любов і розчарування. На думку Григора Тютюнника, "письменник обирає собі тему найближчу, найріднішу його життєвому досвіду і - неодмінно - своєму ідеалові людини в тому часі, у якому він живе".

Для самого Григора Михайловича найважливішою темою була доброта, самовідданість і милосердя людської душі в найрізноманітніших проявах. Тема добра й любові є основною у творах Тютюнника для дітей.

Майже більше половини написаного Григором Тютюнником – про дітей і для дітей, яких він любив по-особливому. Сьогодні ми прочитаємо одне з його оповідань під назвою «Бушля».

Опрацювання оповідання Григора Тютюнника "Бушля"

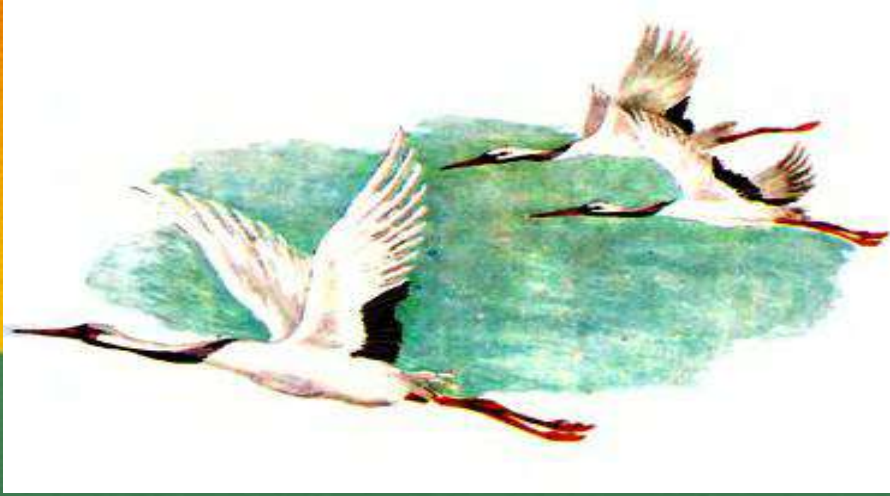
Гра "Передбачення"

- ✧ **Про що йтиметься в оповіданні з такою назвою?**
- ✧ **Що означає слово бушля?**
- ✧ **Про це ви дізнаєтесь, прочитавши оповідання Григора Тютюнника «Бушля».**

Бушля

Одного разу, коли Арсен, як завжди, рибалив біля своєї верби, припустив дощ. Вода в річці зробилася сірою та непривітною. Перестало виспівувати й витьохкувати птаство всяк на свій лад, лише дятел стукотів десь недалечко по корі всохлого дерева. Не клювало, бо в дощ риба залягає на дні й спить.

Арсен прикрив голову та плечі лантухом, який завжди носив з собою про дощ, і дивився на воду. По ній густо витанцьовували дощові спичаки й здіймалися великі прозорі бульбахи. Дивився, дивився Арсен на той танок дощу по річці та незчувся, коли й заснув.

А тут летіла бушля – велика довгонога і довгошия птаха, що любить ховатися попід очеретом та лепешкою й вичікувати, доки мимо пливтиме рибинка: то вже вона її неодмінно втопить своїм зубатим дзьобом. Покружляла бушля над Арсеном, а він і не зворухнеться, бо спить, – подумала, напевне, що то пень, та й сіла просто йому на голову. Сіла, учепилась кігтями в лантушину й теж задрімала під кущем.

Довгенько так вони сиділи обоє: Арсен у човні, бушля – на Арсенові.

От уже й сонце крізь хмари проглянуло, і дощик ущух, і птахи знову заспівали, а вони сплять – розморило на дощ обох.

Першою прокинулася бушля. Кліпнула очима, звелася на ноги і... збудила Арсена. Хотів був старий підняти голову – несила, важке щось тисне її вниз. Тільки ворухнув рукою, щоб помацати, що воно за диво, а бушля як закричить:

К-а-а-й....- мов людина.

Ударила крильми діда по вухах, раз і вдруге – не зніметься, бо кігті в лантушині заплуталися. Аж похолов од страху Арсен. Та й собі в крик:

– Рят-у-у-йте-ж-бо-що-воно-за-лиха-година!

Бушля кричить, і Арсен кричить. А довкіл, ні в лісі, ні на річці, ані

Лялечки, тільки луна котиться.

Нарешті бушля таки злетіла, хоч і подряпала кігтями дідову голову. Побачивши птаху, що метнулася від нього понад водою, Арсен отямився, поторкав руками здряпану голову й сказав:

– Я тобі пеньок, чи що? – І заходився мотати вудки.

А дома не втримався, розказав бабі про свою пригоду з бушлею.

Посміялися вдвох, та й годі. І, може, пригоду цю й забули б, якби Арсениха не переповіла її сусідці, а сусідка – своїй сусідці... Доки все село взнало.

Тепер, як іде Арсен вудити, рибалки гукають йому з-під круч:

– Поспішайте, діду, поспішайте, бо ондечки над вашою вербою

Вже бушля кружляє... Жде!

– Ану ж, діду, розкажіть, як ви з бушлею кричали!.. Арсен і не сердиться. Усміхнеться хіба та й скаже:

– Отак і кричали: вона по-своєму, а я по-своєму. Відтоді й по сей день Арсена звать у селі не інакше, як Бушля.

Первинне читання тексту (напівголосно).

- ✧ **Про кого цей твір?
Хто такий Бушля?**
- ✧ **Де відбуваються
події?**
- ✧ **Яку пригоду описує
оповідач?**

**Гра «Рибки». Самостійне мовчазне
читання частини оповідання
учнями.**

- ✧ **Хто є головними персонажами оповідання?**
- ✧ **Хто така бушля?**
- ✧ **Що ви знаєте про цю пташку?**

Цікаво знати!

Головна їжа лелек — риба, проте не нехтують і іншими водяними істотами. Лелеки нерухомо вичікують здобич, а потім різким рухом вихоплюють її з води. Добова потреба у рибі — 300-500 г, але деякі ненажери можуть з'їсти і кілограм.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

Словникова робота

**Читання стовпчиків слів «луною»
за вчителем, потім — у парі одне
одному**

ущух	лантух
пливтиме	птаство
розморило	кігтями
вичікувати	лепешкою

- ✧ **Якою частиною мови є слова першого стовпчика?**
- ✧ **Якою частиною мови є слова другого стовпчика?**

Довідкове бюро

***Лантух* — великий мішок з грубої тканини.**

***Лепешка, лепеха* — трав'яниста багаторічна рослина з довгими мечоподібними листками й гострим запахом; аїр.**

Підготовка до виразного читання **оповідання.**

- ✧ **З якою інтонацією будете читати оповідання?**
- ✧ **Де зробите найбільші паузи?**
- ✧ **Які слова читатимете голосно, з тривогою?**
- ✧ **Які — голосно, жартома?**

Виразне читання оповідання учням

БУШЛЯ

Одного разу, коли Арсен, як завжди, рибалив біля своєї верби, припустив дощ. Вода в річці зробилася сірою та непривітною. Перестало виспівувати й витьохкувати птаство всяк на свій лад, лише дятел стукотів десь недалеко по корі всохлого дерева. Не клювало, бо в дощ риба залягає на дні й спить. Арсен прикрив голову та плечі лантухом, який завжди носив із собою про дощ, і дивився на воду. По ній густо витанцьовували дощові спичаки й здіймалися великі прозорі бульбашки. Дивився, дивився Арсен на той танок дощу по річці та незчужся, коли й заснув.

А тут летіла бушля — велика довгонога й довгошия птаха, що любить ховатися попід очеретом та лепешкою й вичікувати, доки мимо пливатиме рибинка: то вже вона її неодмінно вхопить своїм зубатим дзьобом.

134

Покружляла бушля над Арсеном, а він і не зворухився, бо спить, — подумала, напевне, що то пень, та й сіла йому на голову. Сіла, учепилась кігтями в лантушину й теж задрімала під дощем.

Довгенько так вони сиділи обом: Арсен — у човні, бушля — на Арсенові.

Ось уже й сонце крізь хмари проглянуло, і дощик утих, і птахи знову заспівали, а вони сплять — розмогло на дощ обом.

Першою прокинулася бушля. Кліпнула очима, звелася на ноги і... збудила Арсена. Хотів був старий підняти голову — несила, важке щось тисне її вниз.

Тільки ворухнувся рукою, щоб помацати, що воно за диво, а бушля як закричить: «Ка-а-й...» — мов людина.

Ударил крильми діда по вухах, раз і вдруге — не зніметься, бо кігті в лантушині заплуталися. Аж похолод од страху Арсен. Та й собі в крик:

— Рят-у-у-йте-ж-бо-що-воно-за-лиха-година!

Бушля кричить, і Арсен кричить. А довкіл, ні в лісі, ні на річці, ані лялечки, тільки луна котиться.

Нарешті бушля таки злетіла, хоч і подряпала кігтями дідову голову. Побачивши птаху, що метнулася від нього понад водою, Арсен отямився; поторкав руками здряпану голову й сказав:

— Я тобі пеньок чи що? — і заходився мотати вудки.

А вдома не втримався, розказав бабі про свою пригоду з бушлею. Посміялися вдвох та й годі. І, може, пригоду цю забули б, якби Арсениха не переповіла її сусідці, а сусідка — своїй сусідці... Доки все село взнало.

Тепер, як іде Арсен вудити, рибалки гукають йому з-під круч:

— Поспішайте, діду, поспішайте, бо ондечки над вашою вербою вже бушля кружляє... Жде!

— Ану ж, діду, розкажіть, як ви з бушлею кричали!..

Арсен і не сердиться. Усміхнеться хіба та й каже:

— Отак і кричали: вона по-своєму, а я по-своєму.

Відтоді й по сей день Арсена звуть у селі не інакше як Бушля.

Повторне читання тексту учнями «ланцюжком».

БУШЛЯ

Одного разу, коли Арсен, як завжди, рибалив біля своєї верби, припустив дощ. Вода в річці зробилася сірою та непривітною. Перестало виспівувати й антиохкувати птаство всяк на свій лад, лише дятел стукотів десь недалеко по корі всохлого дерева. Не кличало, бо в дощ риба залягає на дні й спить. Арсен прикрив голову та плечі лантухом, який завжди носив із собою про дощ, і дивився на воду. По ній густо витанцьовували дощові спичаки й здіймалися великі прозорі бульбашки. Дивився, дивився Арсен на той танок дощу по річці та незчувся, коли й заснув.

А тут летіла бушля — велика довгонога й довгошия птаха, що любить ховатися попід очеретом та лепешкою й вичікувати, доки мимо пливатиме рибинка: то вже вона її неодмінно вхопить своїм зубатим дзьобом.

134

Нарешті бушля таки злетіла, хоч і подряпала кігтями дідову голову. Побачивши пташу, що метнулася від нього понад водою, Арсен отямився; поторкав руками здрипану голову й сказав:

— Я тобі пеньок чи що? — і заходився мотати вудки.

А вдома не втримався, розказав бабі про свою пригоду з бушлею. Посміялися вдвох та й годі. І, може, пригоду цю забули б, якби Арсениха не переповіла її сусідці, а сусідка — своїй сусідці... Доки все село взнало.

Тепер, як іде Арсен вудити, рибалки гукають йому з-під круч:

— Поспішайте, діду, поспішайте, бо ондечки над вашою вербою вже бушля кружляє... Жде!

— Ану ж, діду, розкажіть, як ви з бушлею кричали.

Арсен і не сердиться. Усміхнеться хіба та й каже:

— Отак і кричали: вона по-своєму, а я по-своєму.

Відтоді й по сей день Арсена звуть у селі не інакше як Бушля.

Покружляла бушля над Арсеном, а він і не зворухився, бо спить, — подумала, напевне, що то пень, та й лантину й теж задрімала під дощем.

Довгенько так вони сиділи обое: Арсен — у човні, бушля — на Арсенові.

Ось уже й сонце крізь хмари проглянуло, і дощик ущух, і птахи знову заспівали, а вони сплять — розморило на дощ обох.

Першою прокинулася бушля. Кліпнула очима, звелася на ноги і... збудила Арсена. Хотів був старий підняти голову — несила, важке щось тисне її вниз.

Тільки ворухнув рукою, щоб помацати, що воно за диво, а бушля як закричить: «Ка-а-й...» — мов людина.

Ударила крильми діда по нухах, раз і вдруге — не зніметься, бо кірті в лантушині заплуталися. Аж похолод од страху Арсен. Та й собі в крик:

— Рят-у-у-йте-ж-бо-що-воно-за-лиха-година!

Бушля кричить, і Арсен кричить. А довкіл, ні в лісі, ні на річці, ані лялечки, тільки дуна котиться.

Аналіз змісту тексту з елементами вибіркового читання.

- ✧ **Де ми зустрілися з головним героєм?**
- ✧ **Що він робив біля річки?**
- ✧ **Які зміни в природі сповіщали про
наближення дощу?**
- ✧ **Чому риба не клювала?**
- ✧ **Як автор описує танок дощу на воді?**
- ✧ **Чому заснув Арсен?**
- ✧ **Знайдіть у тексті опис бушлі.**
- ✧ **Чому бушля сіла Арсенові на голову?**
- ✧ **Прочитайте, як автор описує мирний
сон Арсена та бушлі.**

Розвиток зв'язного мовлення.

**Пофантазуйте, як можна
продовжити цю історію.**

Робота в групах.
Складання характеристики
головного героя

- ✧ **Яким ви уявляєте
рибалку Арсена?**
- ✧ **Яка у нього
зовнішність? Який
характер?**

**Арсен — літній чоловік.
Завзятий рибалка,
спостережливий, небагатослівний,
терплячий, добрий, веселий.**

Робота за ілюстрацією

- ✧ **Подивіться на ілюстрацію до цього оповідання.**
- ✧ **Чи можемо ми віднести її до всього твору чи до певної його частини?**
- ✧ **Що художник зобразив на картині?**
- ✧ **Що він намалював у центрі картини? Удалині?**
- ✧ **Які фарби обрав? Який настрій вони створюють?**
- ✧ **Опишіть картину, використовуючи рядки з оповідання.**

Підсумок уроку

- ✧ **Який твір читали? Чому у нього така назва?**
- ✧ **Який цей твір за жанром: оповідання, казка чи науково-популярний твір? Доведіть свою думку.**
- ✧ **Чого навчає нас автор своїм оповіданням?**
- ✧ **Яка головна думка твору?**
- ✧ **Чого ви навчилися на сьогоднішньому уроці?**
- ✧ **Коли на уроці ви раділи, а коли було хвилювання?**
- ✧ **Складіть правила поведінки у природі по відношенню до птахів.**

**Описуючи незвичайні пригоди
людей і птахів, автор ніби закликає:
шануйте, оберігайте природу,
товаришуйте з братами нашими
меншими і це стане окрасою
нашого життя.**

Домашнє завдання:

**виразно читати текст
с. 134 - 136**

Цікаво знати:

5 грудня 2017 року Григору Тютюннику виповнилося б 86 років. В минулому році урочисто відзначили ювілейні дні майстра слова в його рідному селі Шилівці та місті Зінькові на Полтавщині, а саме Всеукраїнські Тютюнниківські літературно-наукові читання й низка інших важливих заходів, котрі красномовно закріпили відкриття чергового (третього!) літературно-краєзнавчого маршруту з циклу “Земляки” в Полтавській області.

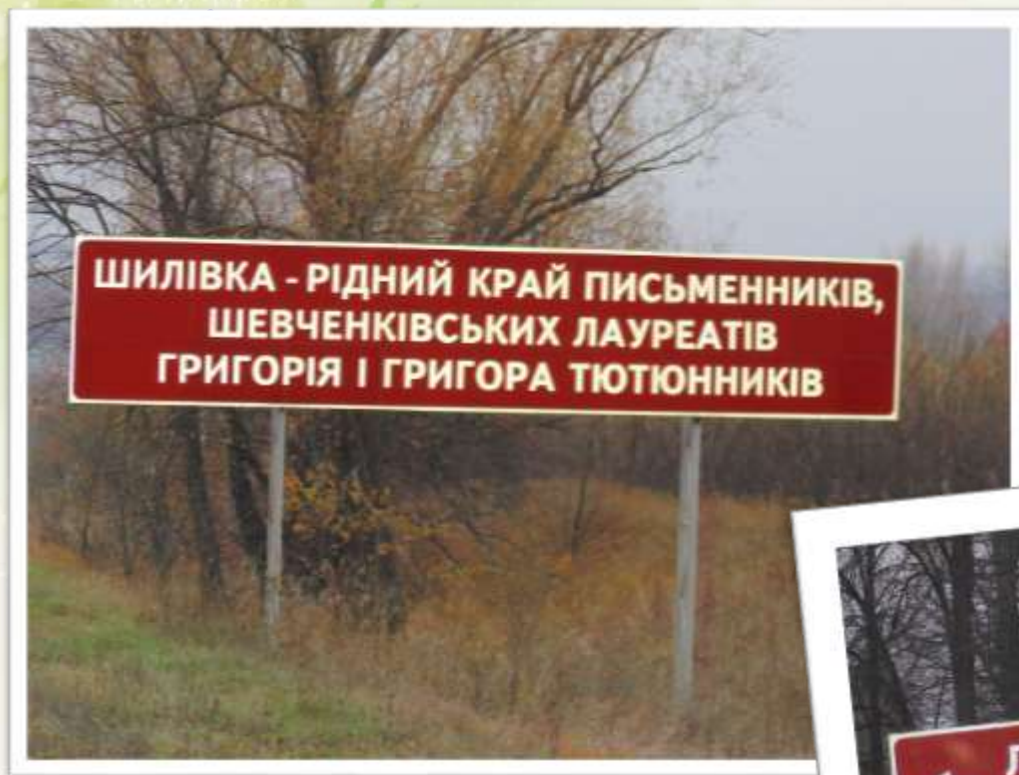
Проведено ряд заходів. Серед яких:

- ✧ **Відкриття нової експозиції літературного музею братів Григорія та Григора Тютюнника у Шилівській загальноосвітній школі I-III ступенів.**
- ✧ **Відкриття меморіальної дошки братам-письменникам на будівлі колишньої Шилівської школи**

На в'їзді в село встановлено інформаційні придорожні знаки з відомостями про батьківщину братів-поетів та дороговкази як проїхати до музею.

*«Мила моя людино,
ніколи я не скажу про тебе чорного*

Григир Тютюнник

*«Немає в світі болю сильнішого, аніж душевний біль».
«Найдорожчою темою, а отже й ідеалом для мене завжди були і
залишаються доброта, самовідданість і милосердя людської душі в
найрізноманітніших проявах».*
Григір Тютюнник

Школа, до якої ходили Григорій та Григір Тютюнники